

КРИЗИСНАТА СИТУАЦИЯ ПРИ ПОЛИЦЕЙСКО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ С ЛИЦА В СЪСТОЯНИЕ НА ПСИХИЧНА КРИЗА

старши преподавател, Дияна Добрева-Христова, д-р, Академия на МВР

Резюме:

Настоящата разработка разглежда кризисната ситуация при полицейското взаимодействие с лица в състояние на психична криза като динамичен процес, характеризиращ се с висока степен на неопределеност, риск и поведенческа непредсказуемост. На фона на ограничен капацитет на системата за психично здраве и нарастващата честота на подобни контакти в българския контекст полицейските служители често се оказват първите реагиращи (first responders), което поставя високи изисквания към тяхната подготовка и ситуационна компетентност. Целта на теоретичното изследване е да предложи концептуална рамка, която свързва психологическото разбиране за кризата с оперативната логика на полицейската практика. Направено е разграничение между кризата като вътрешно състояние и кризисната ситуация като процес на взаимодействие. Психичната криза се разглежда в оперативно-функционален план чрез поведенчески индикатори, имащи пряко значение за риска и избора на подход. Анализирани са фазовата динамика на ескалацията и е предложено разбиране за кризисната ситуация като динамичен транзакционен процес, протичащ в условия на асиметрия между участниците, при който възниква необходимост от поемане на регулативна функция в хода на взаимодействието.

Ключови думи: психична криза; полицейско взаимодействие; кризисна ситуация; поведенчески индикатори; ситуационна осведоменост; ресурсна асиметрия.

THE CRISIS SITUATION IN POLICE INTERACTIONS WITH INDIVIDUALS IN A STATE OF MENTAL HEALTH CRISIS

Senior Lecturer Diyana Dobрева-Hristova, PhD,
Academy of the Ministry of Interior, Bulgaria

Abstract:

The present study conceptualizes the crisis situation in police encounters with individuals in a state of mental crisis as a dynamic process characterized by a high level of situational ambiguity, risk, and behavioral unpredictability. Against the backdrop of the limited capacity of the mental health system and the increasing frequency of such encounters within the Bulgarian context, police officers often find themselves as first responders, which places high demands on their training and situational competence. The aim of this theoretical study is to propose a conceptual framework that bridges the psychological understanding of crisis with the operational logic of police practice. A distinction is made between crisis as an internal state and the crisis situation as a process of interaction. The mental health crisis is examined from an operational-functional perspective through behavioral indicators with direct relevance to risk assessment and the choice of approach. The phase dynamics of escalation are analyzed, and an understanding of the crisis situation is proposed as a dynamic transactional process occurring under conditions of asymmetry between the participants, necessitating the assumption of a regulatory function during the interaction.

Keywords: mental health crisis; police interaction; crisis intervention; behavioral indicators; situational awareness; resource asymmetry.

1. Проблемно поле и изследователски контекст

Случаите на кризисно взаимодействие с лица в състояние на психична криза често поставят полицейските служители в професионална роля извън традиционното правоприлагане, съчетаваща контрол, подкрепа и намеса и определяна на терен като *gatekeepers* и *street-corner psychiatrists*. Обикновено това са ситуации с бързо ескалиращо напрежение, които изискват едновременно управление на риска и разбиране на психологическата динамика зад психичната и поведенческа дезорганизация на лицето (Compton et al., 2011). За тяхното устойчиво присъствие в съвременната полицейска дейност свидетелстват множество международни изследвания, както и самата практика.

Според данни от проучване сред полицейски служители в Германия приблизително 18% от професионалните взаимодействия са с лица с психични разстройства, като над половината от анкетираните полицаи (56,7%) споделят за съществени трудности при успокояването на ситуацията, комуникацията и изграждането на доверие (Lorey & Fegert, 2021). Сложността на управлението на подобни ситуации се потвърждава и от емпирични данни от американски изследвания, които ги определят като системно професионално предизвикателство (Steadman et al., 2000).

На този фон в български контекст не се откриват систематизирани емпирични данни по темата, а знанието за спецификата на тези случаи се формира основно на базата на практическия опит. Нарастващата им публичност обаче показва, че те не са единични инциденти, а имат реално присъствие в полицейската практика и това не е случайно (БНР, 2023; NOVA, 2025). В условията на ограничен капацитет на системата за психично здраве у нас полицейските служители често поемат ролята на първите реагиращи. Работата на терен в такива условия изисква от тях прецизна интерпретация и управление, а дефицитът на ясни ориентири създава риск от несигурност и грешни тактически решения.

Това обосновава реалната нужда от позадълбочено разглеждане на тези сложни взаимодействия като специфичен тип кризисни ситуации в полицейската практика и тяхното концептуално и методическо осмисляне.

Възможности за задълбочаване на научното изследване в тази посока предлагат съществуващите в българската научно-изследователска литература теоретични разработки, разглеждащи различни аспекти на кризисните ситуации в полицейската практика (Гайдаров, 2007; Иванова, 2023; Даскалов, 2025; Божанова, 2026). В тях се открояват три основни перспективи: психологическа – фокусирана върху кризата като състояние на дезорганизация и нарушена адаптация (Ivanova, 2020; Bozhanova, 2023); полицейско-оперативна – разглеждаща кризисните ситуации през характеристиките на средата като риск, неопределеност и необходимост от незабавна реакция (Daskalov, 2023; Mitkov, 2024;); и интервенционна – насочена към комуникацията и стратегиите за управление на взаимодействието в реални кризисни условия (Божанова, 2025; 2026).

Очертавайки допълващи се линии на анализ, те осветяват различни аспекти, свързани с полицейското взаимодействие с лица в състояние на психична криза, но същевременно оставят открита необходимостта от по-специфичен фокус върху неговата процесуална и оперативна динамика.

В този контекст настоящото теоретично изследване има за цел да очертае и обоснове концептуална рамка за разбиране на кризисната ситуация при полицейско взаимодействие с лица в състояние на психична криза, като анализира съдържателните ѝ компоненти и психологически основания.

В по-широк план изследването е насочено към очертаване на основи за разработване на модел, който свързва психологическата динамика с оперативната логика на взаимодействието и създава база за последващ анализ на стратегиите за овладяване и деескалация в такива ситуации.

2. Психичната криза: понятийни разграничения и оперативно разбиране в полицейската практика

Извън строго научната си употреба понятието *психична криза* често се смесва с разбирането за „криза“ в психологически смисъл или с „криза в психичното здраве“ (*mental health crisis*), въпреки че те не обозначават един и същ тип състояния. Неоднозначността произтича по-скоро от начина, по който те функционират в практиката, където често се използват ситуативно и без ясно разграничение. В научната литература понятието *психична криза* също остава недефинирано или се ограничава до клиничния му смисъл (Hudson et al., 2024). Тази терминологичната неяснота създава риск от подценяване или надценяване на състоянието на психична криза и прилагане на неподходящи подходи особено в полицейската практика, което налага по-прецизно изясняване на концептуалното му съдържание.

В психологическата наука разбирането за „криза“ се оформя от две основни теоретични перспективи. Психосоциалната теория на Ерик Ериксън разглежда кризата като нормативен конфликт, поставящ специфична задача пред развитието на личността (Erikson, 1968), а в теорията на Джералд Каплан тя се определя като състояние на нарушено вътрешно равновесие и временен срив на механизмите за саморегулация, възникващо при среща със ситуация, която надхвърля възможностите на индивида да се справи с предизвикателствата (Caplan, 1964). Независимо от различния ъгъл на интерпретация в това научно поле кризата се мисли като вътрешен процес, определян от начина на преживяване с временен характер и съхранена връзка с реалността.

В клиничната психология и психиатрията разграничението между кризата като адаптивен срив и *психичната криза* се извежда на базата на два основни признака, а именно: *степента на дезорганизация* на психичните функции и *съхранеността на връзката с реалността*. Тук тя обозначава остра реакция на съществени изменения в

психичното функциониране и поведение, включваща силна емоционална възбуда, когнитивни затруднения и изкривено възприятие на реалността. В клиничната литература понятието обозначава фаза на декомпенсация, изискваща незабавна оценка и намеса (Hudson et al., 2024), и се дефинира като *ситуация, при която поведението на лицето го излага на опасност от увреждане на себе си или на други и/или възпрепятства способността му да се грижи за себе си или да функционира ефективно* (National Alliance on Mental Illness [NAMI], 2018: 5).

Нозологично психичната криза не е самостоятелна диагностична категория, а се използва в два контекста. Първият включва някои разстройства, обусловени от стрес, като „остра стресова реакция“ и „разстройство на адаптацията“ (World Health Organization, 2022), при които психичната дезорганизация е в по-лека степен. Понятието се прилага и към по-тежки психопатологични състояния като ендогенните психози (WHO, 2022), при които се свързва с фазите им на дълбока декомпенсация и нарушение на връзката с реалността. В този спектър попадат и някои интоксикационни състояния според DSM-5 (American Psychiatric Association, 2013) предизвикани от употребата на алкохол, канабис, психостимуланти (например амфетамини, кокаин) и халюциногени, при които се наблюдават нарушения в съзнанието, преценката и поведенческия контрол, често придружени от психотични симптоми и параноидни интерпретации на реалността.

В полицейската практика понятието *психична криза* обикновено се конкретизира чрез оперативни категории и институционални процедури (Bureau of Justice Assistance, 2019; SAMHSA, 2020) и се използва при взаимодействия, класифицирани като случаи с *лица с емоционална дезорганизация* (*emotionally disturbed persons*) (Steadman et al., 2000). В този контекст с него се обозначават състояния, характеризирани се с непредсказуемост и повишен тактически риск, от временна

афективна дезорганизация до психотични епизоди, като определяща е не етиологията им, а тяхното проявление в поведението на лицето. Тежестта на състоянието диктува възможностите за комуникация, оценката на риска и избора на подходяща полицейска тактика.

На терен тези нарушения се разпознават чрез сходен поведенчески профил, включващ дезорганизация, агресивност, риск от самонараняване, както и нарушена саморегулация и преценка на реалността. При запазена ориентация в реалността обикновено е възможен диалог и определена степен на сътрудничество. При по-дълбока дезорганизация поведението става по-непредвидимо, а полицаят може да бъде възприет като заплаха или част от субективното преживяване на лицето.

В тази перспектива *психична криза* в полицейската практика е не нозологичен, а *оперативно-функционален конструкт, описващ поведенчески прояви, при които дефицитите в саморегулацията и връзката с реалността имат пряко значение за риска*. В този смисъл тя се дефинира чрез набор от поведенчески индикатори, които служат за ситуационна оценка на риска, ескалацията и определят границите на възможния тактически подход. Така *разпознаването на тези индикатори на терен не е диагностичен акт, а инструмент за ориентация*, детерминиращ избора между прилагането на деескалация и/или мерки за физическо овладяване.

3. Фази на ескалация при психична криза: поведенчески индикатори и оперативно значение

Психичната криза не е статично състояние, а динамичен процес, чиито поведенчески признаци са определящи за управлението на риска. В този смисъл тяхното разпознаване е *ключова компетентност за полицейските служители*, определяща възможността за правилната тактическа преценка на тежестта и посоката на развитие на състоянието и адаптирането на подходите към неговата динамика. Възможност за извеждане на такива признаци за

целите на полицейската дейност дават утвърдените модели в теорията на кризисната интервенция (Roberts, 2005; James & Gilliland, 2017), описващи кризата като поредица от фази със специфични поведенчески характеристики. Тъкмо те позволяват диференцирането на етапи, релевантни за анализа на взаимодействието в полицейски контекст.

В *прекризисната фаза* признаците на нарастващо напрежение включват засилена моторика, гласови промени, избягване на зрителен контакт или обърканост. Тъй като способността за рационална комуникация е относително съхранена, възможна е ранна интервенция с нисък праг на въздействие. Тя се реализира чрез спокоен тон, ясни послания, ограничаване на външните стимули и избягване на конфронтация. Именно в този етап полицейската намеса има най-голям потенциал да прекъсне ескалацията, преди тя да прерасне в инцидент.

С напредването на кризисния процес се достига до *фаза на ескалация*, при която контролът върху емоционалните реакции отслабва, а поведението става напрегнато, вербално агресивно и съпроводено с отказ от сътрудничество. На равнището на възприятието и мисленето се наблюдава т.нар. „стесняване на съзнанието“, при което интерпретацията на ситуацията се ограничава и изкривява. Лицето реагира не на реалността, а на отделни субективно натоварени елементи. В тази фаза резките действия, категоричните заповеди или физическото приближаване без предупреждение често се интерпретират като заплаха и провокират агресия. Задачата на служителя тук се измества от даване на указания към активно намаляване на напрежението и предотвратяване на по-нататъшна ескалация.

В *пиковата фаза* настъпва психична декомпенсация под формата на афективна буря или психотична дезорганизация. Тя се проявява чрез хаотично поведение, неконтролирани емоции и загуба на връзка с реалността. Тук капацитетът за рационална преценка и разбирането на последствията липсва, което прави комуникацията сери-

озно затруднена или практически невъзможна, поради което приоритет стават физическата безопасност и ограничаването на вредите. В тази фаза най-ясно се открояват ефектите от психотични епизоди, тежки афективни разстройства или интоксикации. Тук оперативният фокус се измества окончателно от убеждаване към управление на риска, защита на участниците и контролирано овладяване на ситуацията.

След пика настъпва *фаза на емоционално и физическо изтощение* с рязък спад на активността, проявяващ се в апатия, плач, ступор, обърканост или обща дезорганизация. Макар външно да изглежда, че кризата отшумява, този етап не бива да се тълкува като възстановяване. Напротив, именно в този етап рискът от автоагресия често нараства, тъй като острата възбуда се замества от чувства на безнадеждност, вина, срам или вътрешна празнота. Това налага непрекъснато наблюдение и прецизна оценка, като се избягва преждевременното отпускане на мерките за контрол и безопасност.

Важно е да подчертаем, че скоростта, интензивността и последователността на преминаване през фазите варират в зависимост от състоянието на лицето и характеристиките на ситуацията. При *психотични епизоди, силна интоксикация или тежка афективна декомпенсация* е възможен *директен преход към пиковата фаза* без ясно разграничима ескалация, което

е ключово знание за полицейските действия в практиката. В тези случаи поведението се изостря внезапно, което изисква поддържането на постоянна тактическа дистанция и готовност за незабавна промяна на подхода.

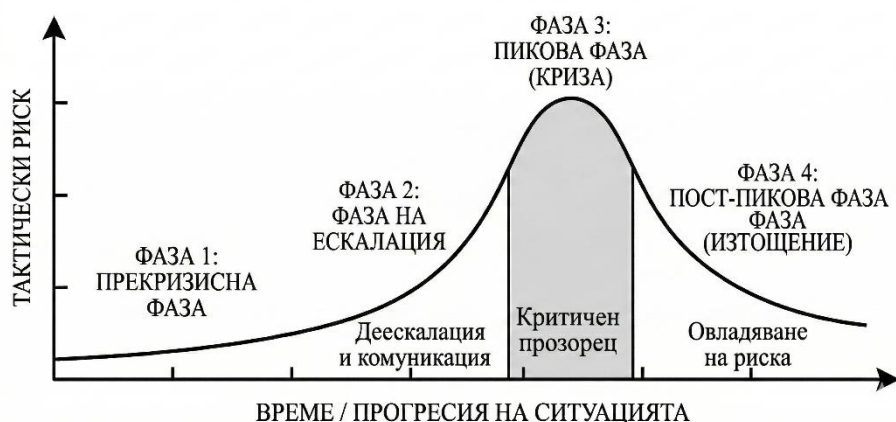
Такова разбиране е критично за безопасността на всички участващи във взаимодействието.

Най-честата грешка в тези ситуации не е неправилният избор на техника, а несъответствието между подхода и фазата на кризата, както и неправилното управление на ресурсите „време“ и „пространство“: с напредване по кривата на ескалацията на всяка следваща фаза „прозорецът за реакция“ на служителя се свива, което изисква компенсаторно увеличаване на тактическата дистанция.

Така например опитът за рационално убеждаване в пиковата фаза или силовият натиск в предкризисния етап могат да ускорят дезорганизацията и да увеличат риска от неблагоприятен изход.

Критичната зависимост между емоционалното състояние на лицето и тактическите възможности за действие е илюстрирана на Фигура 1.

С навлизането в пиковата фаза комуникативният прозорец и времето за реакция се свиват драстично, което налага увеличаване на тактическата дистанция и преместване на фокуса от вербално въздействие към управление на физическия риск.

Фигура 1. Динамичен модел на ескалация при психична криза: фази, индикатори и оперативен риск.

Представената графика илюстрира, че тактическата адаптация на подхода зависи от навременното разпознаване на фазовите индикатори. В полицейската практика кризата не съществува изолирано, а се проявява в рамките на самото взаимодействие. Ето защо тя следва да се разглежда като специфична *кризисна ситуация* и динамичен процес, в който състоянието на лицето и действията на служителя са неразривно свързани.

4. *Кризисната ситуация при взаимодействие с лица в психична криза*

В терминът *кризисна ситуация* се срещат множество теоретични и практически подходи, разглеждащи различни аспекти на *кризата*. От гледна точка на полицейската работа тя се разглежда не като вътрешно преживяване, а като обективна ситуация, дефинирана чрез термините за риск, непредсказуемост и спешност на реакцията. В този смисъл понятието „криза“ обозначава обективното състояние, разпознавано чрез конкретни поведенчески индикатори, докато *кризисна ситуация* се отнася до тяхната организация в рамка на взаимодействие, изискваща целенасочена професионална намеса. Трудното разграничаване на тези понятия произтича от многопластовия характер на кризата, съчетаващ поведенчески, ситуационни и контекстуални аспекти.

В специализираната литература кризисната ситуация се описва като събитие с висока оперативна сложност, характеризиращо се с внезапност, непосредствен риск, дефицит на време и неефективност на стандартните мерки, както и с ориентация на вземащите решения към краткосрочни действия (McMains & Mullins, 2014). Тези нейни характеристики ясно показват, че кризисната ситуация не е рутинна полицейска задача, а сложно психологическо взаимодействие, изискващо специфични подходи за управление. Подобен ракурс е разгърнат и в българската литература, в частност в разработките на Д. Божанова, които предлагат детайлен анализ на психологическите и поведенческите аспекти

на преживяването в кризисна ситуация. Наред с прегледа на различните дефиниции тя я определя като *необичайна ситуация, която възниква внезапно и неочаквано, заплашва живота, физическата цялост и психичното равновесие на участниците и има определени последствия (психични, физиологични, соматични) за тях*. (Божанова, 2026: 11). Този акцент върху вътрешната динамика на преживяването допълва разбирането за кризисната ситуация, като подчертава нейната рискова и дестабилизираща природа. В своята съвкупност тези и други операционализации очертават комплексния характер на понятието, като се стремят да обхванат широкия спектър от кризисни взаимодействия в полицейската практика – от заложнически и барикадни ситуации до терористични актове, масови безредици и суицидни кризи.

В класическите типологии всички те се разглеждат като форми на високорисково взаимодействие, при които *поведението на участниците следва относително целенасочена логика и позволява изграждане на преговорна рамка за овладяването му* (Noesner, 2010; McMains & Mullins, 2014). Поведението на лица в състояние на психична дезорганизация обаче се отличава съществено, тъй като *не се ръководи от стратегическа цел, а от нарушена саморегулация и повишена реактивност*, което го прави трудно предсказуемо и ограничава приложимостта на стандартните преговорни модели. Въпреки използването на отделни комуникационни и деескалационни техники тяхната ефективност е силно зависима от конкретното състояние на лицето. Именно тази особеност налага пресмислянето на този тип взаимодействия като *специфичен процес*, чийто изход зависи не толкова от прилагането на готови тактически алгоритми, колкото от *активното и гъвкаво управление на самия контакт*.

Случаите на взаимодействие с лица в състояние на психична криза надхвърлят рамките на обикновената „трудна ситуация“ и се очертават като специфичен тип,

тъй като страните не разполагат с равностоен ресурс за неговото регулиране. Налице е асиметрия, която се изразява в ограничената способност за саморегулация и преценка при лицето в криза, докато полицейският служител разполага с по-висок капацитет за управление на взаимодействието и следва да поеме регулативна функция в него. В този смисъл специфичната кризисна ситуация при взаимодействие с лица в психична криза може да бъде разглеждана като *динамичен трансакционен процес, протичащ в условия на асиметрия*. Въпреки че всяка ситуация включва взаимодействие, в разглеждания тип случаи неговото развитие се определя в решаваща степен от ограниченията в саморегулацията на лицето и необходимостта от външна регулация.

Въз основа на тази концептуализация може да бъде предложена следната практико-ориентирана работна дефиниция: *Кризисната ситуация при взаимодействие с лица в състояние на психична криза в полицейски контекст представлява динамичен трансакционен процес, развиващ се в условия на изразена асиметрия между участниците, при който способността за саморегулация и контрол върху поведението е съществено нарушена у лицето в криза. В тази перспектива взаимодействието протича при повишена необходимост от регулиране, произтичаща от асиметрията между участниците, при която регулативната функция се измества към полицейския служител с оглед ограничаване на риска*. Това предполага не само реакция на поведението на лицето, а необходимост от активно управление на самото взаимодействие.

Теоретична основа на тази формулировка дават концепцията на Каплан (Caplan, 1964) за нарушеното психично равновесие, трансакционния подход на Лазарус (Lazarus & Folkman, 1984) за динамиката на стреса и принципите на полицейската психология за оперативно управление на асиметрични ситуации, развити първоначално от Бард и Берковиц (Bard & Berkowitz, 1967).

В оперативно-тактически план това разбиране позволява да бъдат открити няколко ключови измерения на кризисната ситуация при взаимодействие с лица в психична криза.

Първо, кризисната ситуация е динамичен и трудно предвидим процес, при който поради нарушената саморегулация на лицето дори минимални действия на служителите могат радикално да променят хода на събитията. В тези условия реакциите му не следват стабилна логика, което прави изхода от ситуацията критично зависим от всяко отделно тактическо решение.

Второ, поведението на лицето се определя в значителна степен от вътрешна динамика и изкривена преценка, които често излизат извън рамките на споделяната социална реалност. Това ограничава възможностите за рационално въздействие и налага разбиране и съобразяване на тактиката с неговото субективно преживяване.

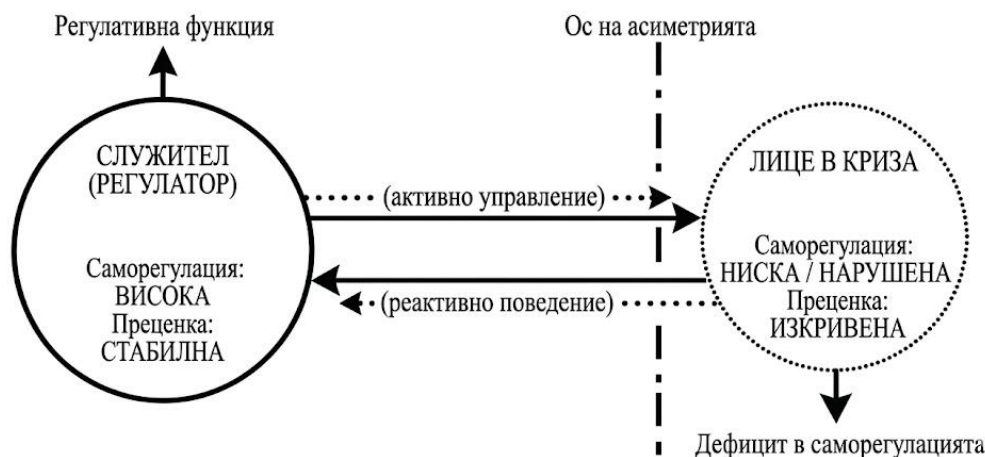
Трето, взаимодействието се характеризира със засилена чувствителност към външни стимули, при която елементи като глас, дистанция и поведение могат да бъдат възприети като заплаха. Тук рискът от „емоционално заразяване“ (emotional contagion) е постоянен, като напрежението на служителя се пренася мигновено върху лицето поради липсата на защитни филтри в неговата саморегулация. Това рефлектира в автоматична ескалация, което прави крайния изход от инцидента изключително зависим от поведенческия стил на служителя по време на контакта.

Четвърто, налице е асиметрия в способността за саморегулация и участие в регулирането на ситуацията, което налага полицейският служител да поеме водеща роля в управлението на взаимодействието.

Пето, тази асиметрия превръща полицейската намеса в компенсаторна регулация. Служителят не просто контролира ситуацията, а чрез своята намеса компенсира дефицитите в саморегулацията на лицето, предоставяйки необходимата външна структура за стабилизиране и преход към специализирана помощ.

Тази взаимозависимост и изместването на регулативната функция са представени схематично на Фигура 2, която илюстрира

транзакционния модел на асиметрично регулиране.

Фигура 2. Транзакционен модел на взаимодействие в условия на психична дезорганизация.

В практиката така разгърнатите измере- ния могат да служат като ориентири за мислене в самата ситуация и за разбиране на взаимодействието не като линейна пос- ледователност от действия, а като динами- чен процес. Това изисква от полицейския служител непрекъсната ситуационна ори- ентация и активно поемане на регулативна функция с цел овладяване на кризисния инцидент.

5. Типични форми на кризисно взаимо- действие в ситуации с психична криза

Полицейските служители се срещат на терен с лица в различни състояния от емо- ционална дезорганизация, от изразени по- веденчески разстройства до психомоторна възбуда вследствие на интоксикация или психотични епизоди. Независимо от раз- личията в етиологията на състоянията,

предизвикали даден тип кризисно взаимо- действие, и в конкретните поведенчески характеристики обединяващ фактор остава нарушената саморегулация, която пред- поставя поведенческата непредсказуемост, високия риск от ескалация и сходната ло- гика на развитие на тези ситуации.

При срещата между субективното пре- живяване на психичната криза и полицейс- ката намеса възниква поле на активно вза- имодействие, в което този дефицит се превръща в централен детерминант на риска.

Разнообразието от практическите про- явления в конкретни конфигурации на риск са систематизирани в Таблица 1. Тя има инструментален характер и без да пре- тендира за изчерпателност, може да пос- лужи като практически ориентир за опера- тивна оценка в реално време.

Таблица 1. Типични форми на кризисно взаимодействие с лица в психична криза

Тип	Поведенчески прояви	Ниво и характер на риска
Кризис със суициден риск	Автоагресия; вербални заявки за самонараняване; демонстративни действия в публична среда; емоционален колапс; фиксираност и афективна наситеност.	Висок риск за живота на лицето. Риск от вторична травматизация на свидетели и индиректна опасност за околните.
Барикадни ситуации	Физическо изолиране; отказ от комуникация; подозрителност и параноидни интерпретации на полицейската намеса; пасивна или активна съпротива.	Критичен риск от ескалация към въоръжена съпротива, вземане на заложници или „самоубийство чрез полицаи“ (<i>suicide by cop</i>)
Агресивно или дезорганизирано поведение	Висока психомоторна възбуда; вербална агресия; хаотични действия; разрушително поведение; липса на рационални задръжки; нарушен контакт с реалността.	Непосредствен риск за околните и служителите. Висока непредсказуемост, свързана с нарушен импулсен контрол.
Междоличностни и семейни конфликти	Афективни изблици; физическа саморазправа; висока враждебност, насочена към близки или към служителите.	Среден до висок риск. Висока вероятност за пренасочване на агресията към полицейските служители.
Ситуации, свързани с интоксикация	Помрачено съзнание; сензорни нарушения; нечувствителност към болка; халюцинаторни или параноидни налудности.	Висок риск от неконтролирана физическа агресия и внезапни физиологични усложнения (вкл. при индуцирана психоза).

В такива ситуации действията на служителя придобиват определящо значение, тъй като могат да се превърнат както в катализатор на ескалацията (през призмата на преживяването на заплахата), така и в решаващ фактор за нейното овладяване. Ефективната интервенция изисква не просто действие, а ориентация във вътрешната логика на взаимодействието и активно управление на неговата динамика.

Заклучение

Настоящото изследване концептуализира кризисната ситуация при полицейско взаимодействие с лица в състояние на психична криза, като интегрира психологическите и клиничните разбирания за кризата с оперативните изисквания на полицейската практика. Направеното разграничение между психичната криза като вътрешно състояние и кризисната ситуация като трансакционен процес позволява вътрешната психична динамика да бъде представена чрез оперативно значими поведенчески и ситуационни индикатори за разпознаване и управление в реално време. В тази перспектива взаимодействието се дефинира като процес на активно регулиране, в който полицейският служител структурира и насочва развитието на ситуацията. Практическото значение на предложения подход се изразява в повишаване на ситуационната ориентация на полицейските служители, намаляване на риска от ескалация и професионално управление на контакта. Предложената концептуализация има теоретико-приложен характер и служи като концептуална рамка за разбиране на взаимодействието, без да претендира за изчерпателност. Тя може да бъде използвана като основа за развитие на конкретни стратегии за деескалация и регулиране на поведението в полицейската практика.

Библиография:

- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Washington, DC: Author. <https://www.psychiatry.org/psychiatrists/practice/dsm>
- Bard, M., & Berkowitz, B.** (1967). *Training police as specialists in family crisis intervention: A community psychology action program*. *Community Mental Health Journal*, 3(4), 315-317.
- BNR. (2023). Politsai izvedoha barikadiral se mazh v apartament v Sofiya. [БНР Българско национално радио. (2023). *Полицаи изведоха барикадирал се мъж в апартамент в София*.]. <https://bnrnews.bg/main/post/279808/politsai-izvedoha-barikadiral-se-mazh-v-apartament-v-sofiya>
- Bozhanova, D.** (2023). Depresiyata kao faktor za suitsidno povedenie. *Byuletin na fakultet „Politsia“ AMVR* (12), 13-22 [Bozhanova, D. (2023). *Депресията като фактор за суицидно поведение*. Бюлетин на факултет „Полиция“, АМВР, (12), 13-22.]
- Bozhanova, D.** (2025). Vodenen na pregovori pri demonstrativni opiti za samoubiystvo AMVR, Balgariya. ISBN 978-954-348-249-8 [Божанова, Д. (2025). *Водене на преговори при демонстративни опити за самоубийство*. АМВР, България] ISBN 978-954-348-249-8
- Bozhanova, D.** (2026). Pregovori pri zalozhnicheski krizi. AMVR, Balgariya. ISBN 978-954-348-249-8 [Божанова, Д. (2026). *Преговори при заложнически кризи*. АМВР, България ISBN 978-954-348-257-3]
- Bureau of Justice Assistance. (2019). *Police-Mental Health Collaboration (PMHC) Toolkit*. Washington, DC: U.S. Department of Justice. <https://bja.ojp.gov/program/pmhc>
- Caplan, G.** (1964). *Principles of preventive psychiatry*. New York: Basic Books.
- Compton, M. T., Demir Neubert, B. N., Broussard, B., McGriff, J. A., Morgan, R., & Oliva, J. R.** (2011). *Use of force preferences and perceived effectiveness of actions among Crisis Intervention Team (CIT) police officers and non-CIT officers in an escalating psychiatric crisis involving a subject with schizophrenia*. *Schizophrenia bulletin*, 37(4), 737-745.
- Daskalov, A.** (2023). Povishavane na bezopasnostta I sigurnostta pri prilagane na politseyskoto pravomoshtie: Izpolzvane na

fizicheska sila I pomoshtni sredstva. . Byuletin na fakultet „Politsia“ AMVR (10), 33-39 [Daskalov, A. (2023). *Повишаване безопасността и сигурността при прилагане на полицейското правомощие: Използване на физическа сила и помощни средства*. Бюлетин на факултет „Полиция“, AMBP, (10), 33-39.]

Daskalov, A. (2025). Politseysko reagirane pri teroristichni ataki. AMVR, Balgariya [Даскалов, А. (2025). *Полицейско реагиране при терористични атаки*. AMBP, България. ISBN 978-954-348-255-9]

Erikson, E. H. (1968). *Identity youth and crisis* (No. 7). WW Norton & company.

Gaiydarov, K. (2007). Politseyska psihologiya. MVR, Balgariya. [Гайдаров, К. (2007). *Полицейска психология*. MBP, България. ISBN 978-954-348-015-9]

Hudson, E., Pariseau-Legault, P., Cassivi, C., Chouinard, C. and Goulet, M.-H. (2024), *Mental Health Crisis: An Evolutionary Concept Analysis*. Int J Mental Health Nurs, 33: 1908-1920. <https://doi.org/10.1111/inm.-13412>

Ivanova, T. (2020). Psihosotsialna identichnost I nevazmovното za ponasiyne v systoiyane na kriza. Byuletin na fakultet „Politsia“ AMVR (3), 99-108 [Ivanova, T. (2020). *Психосоциалната идентичност и невъзможното за понасяне в състояние криза*. Бюлетин на факултет „Полиция“, AMBP, (3), 99-108]

Ivanova, Ts. (2023). Aspekti na psihopatologiyata v politseyskata praktika Pechat: Ogledalo. ISBN 978-619-7621-11-2 [Иванова, Ц. (2023). *Аспекти на психопатологията в полицейската практика*. Печат: Огледало. ISBN 978-619-7621-11-2]

James, R. K., & Gilliland, B. E. (2017). *Crisis intervention strategies* (8th ed.). Cengage Learning. <https://www.cengage.com/c/crisis-intervention-strategies-8e-james-gilliland/9780357670651/>

Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York, NY:Springer.

Lorey, K., & Fegert, J. M. (2021). *Polizeilicher Kontakt zu psychisch erkrankten Menschen*. Forensische Psychiatrie,

Psychologie, Kriminologie, 15(3), 239–247. <https://doi.org/10.1007/s11757-021-00670-z>

McMains, M., & Mullins, W. (2014). *Crisis negotiations: Managing critical incidents and hostage situations in law enforcement and corrections*. Routledge.

Mitkov, V. (2024). Sashnost, zadachi I osnovni ponyatiya pri osashtestwyavane na visokoriskovi politseyski operatsii. Byuletin na fakultet „Politsia“ AMVR (15), [Mitkov, V. (2024). *Същност, задачи и основни понятия при осъществяване на високорисковите полицейски операции*. Бюлетин на факултет „Полиция“, AMBP, (15), 25-35.]

National Alliance on Mental Illness (NAMI). (2018). *Navigating a mental health crisis: A NAMI resource guide for those experiencing a mental health emergency*. <https://www.nami.org/wp-content/uploads-/2023/07/Navigating-A-Mental-Health-Crisis.pdf>

Noesner, G. (2010). *Stalling for time: My life as an FBI hostage negotiator*. Random House.

NOVA (2025). Mazhat, barikadiral se v doma si v Kazalnak se e predal. [NOVA. (2025). *Мъжът, барикадирал се в дома си в Казанлък, се е предал*.] <https://nova.-bg/news/view/2025/03/23/491823/>

Roberts, A. R. (Ed.). (2005). *Crisis intervention handbook: Assessment, treatment, and research* (3rd ed.). Oxford University Press.

SAMHSA. (2020). *National Guidelines for Behavioral Health Crisis Care*. Substance Abuse and Mental Health Services Administration. U.S. Department of Health and Human Services. <https://www.samhsa.-gov/crisis-care-systems>

Steadman, Henry J.; Deane, Martha Williams; Borum, Randy; Morrissey, Joseph P. (2000). *Comparing Outcomes of Major Models of Police Responses to Mental Health Emergencies*. Psychiatric Services, 51(5), 645–649. doi:10.1176/appi.ps.51.5.645.

World Health Organization[WHO]. (2022). *International classification of diseases for mortality and morbidity statistics (11th revision)*. <https://icd.who.int/>